

BORGARTING LAGMANNSRETT

DOM

Avsagt: 07.07.2014 i Borgarting lagmannsrett

Saksnr.: 13-092047ASD-BORG/01

Dommere:

Lagmann
Lagdommer
Ekstraordinær
lagdommer

Ellen Mo
Ingvild Mestad
Regine Ramm Bjerke

Ankende part Atle Hamre

Advokatfullmektig Magnus André
Nordhus
Advokat Nils Christian Nordhus

Ankemothpart Det Norske Travselskap

Advokat Johan Fredrik Remmen
Advokat Benedicte Prøis

Saken gjelder gyldigheten av voldgiftsdom i sak hvor et medlem i Det Norske Travselsskap ble fratatt retten til blant annet å trene og kuske hester for livstid.

Sakens bakgrunn

Det Norske Travselsskap og dets lover og reglement

Det Norske Travselsskap, heretter DNT, ble etablert i 1875 og er en forening som ifølge dens lover § 1-1 (1) "er sentralforbundet for travsporten i Norge". DNT består av lokale travlag og distriktsvise travforbund. Av § 1-2 framgår at formålet blant annet er å fremme en sunn og koordinert utvikling for norsk travsport. I praksis vil alle travløp, og ethvert totalisatorspill arrangert i Norge, skje i regi av lag tilsluttet DNT og være underlagt forbundets lover og reglementer.

Av DNTs lover, som trådte i kraft 1. juli 2007, framgår følgende:

Kapittel 15: Selvdømme i tvistesaker, straffesaker og saker om overtredelse av Løpsreglementet

§ 15-1 Generelle bestemmelser

- (1) Tvister med tilknytning til DNT og underliggende organisasjonsledd er underlagt selvdømme og skal med endelig virkning løses innen organisasjonens styrende og dømmende organer, med den følge at ordinær domstolsbehandling er avskåret.
- (2) ...
- (3) Enhver som er underlagt DNTs lov og Løpsreglement for Travsport i Norge, jf. Løpsreglementets § 5, er underlagt tvungen voldgiftsordning, jfr. Kap. 16. ...

Kapittel 16: Voldgift

§ 16-1 Tvungen ordning

- (1) DNT voldgiftsordning skal anvendes på enhver tvist innen DNT om gyldigheten og forståelsen av avgjørelser fattet av travlag, travforbund og DNT og inngåtte avtaler hjemlet i DNTs regelverk. Videre skal voldgiftsordningen, i den utstrekning det er adgang til rettslig overprøving, anvendes på avgjørelser knyttet til DNTs sanksjons- og protestreglement samt tvister som utspringer av rettighetsforhold. ...
- (2) ...

Det såkalte løpsreglementet regulerer store deler av DNTS virksomhet. Det aktuelle Løpsreglementet trådte i kraft 1. januar 2007. De sentrale bestemmelsene av betydning for vår sak gjengis i det følgende:

§ 5 Hvem reglementet gjelder for

....

- e. Person som innehar travtrenerbevilling.
- f. Person som innehar kjørelisens

§ 6 Person underlagt dette reglement som i ord eller handling direkte knyttet til travsportens virkeområde opptrer på en måte som er egnet til å skade travsportens anseelse, omdømme, tillit eller virksomhet kan ilegges sanksjoner. ...

§ 7 Bestemmelser for bevillinger og lisenser
Bestemmelser for travtrenerbevillinger og kjøre/montelisenser fastsettes av DNTs styre og utgis som særskilte bestemmelser.

§ 8 Utstedelse og inndragning av bevillinger.
Travtrenerbevilling kan etter søknad på fastsatt skjema utstedes til person som har gjennomført travtrenerutdanning. ...

§ 9 Utstedelse og inndragning av lisenser
For å delta i alle travløp, med unntak av lokale travløp uten totalisatorspill, skal kjører/rytter ha gyldig kjøre- og/eller montélisens utstedt av DNT eller utenlandsk sentralorganisasjon godkjent av DNT. ...

§ 90 Sanksjonsbestemmelser
Forsettlig eller uaktsom overtredelse av reglementet eller særskilte bestemmelser vedtatt av DNT eller av de arrangerende driftsselskaper/forbund/lag med godkjenning av DNT, medfører ileggelse av sanksjoner i overensstemmelse med sanksjonsbestemmelsene i dette reglement eller særskilte sanksjonsbestemmelser.

Sanksjoner:

...

3. For et bestemt tidsrom eller for alltid fratras retten til
 - 3.1 å kjøre/ri travløp med totalisatorspill
 - ...
 - 3.4 å få eller beholde bevilling/lisens som nevnt i §§ 8 og 9 i dette reglement.
 - 3.5 å oppholde seg på områder eller deler av område som benyttes i forbindelse med travløp med totalisatorspill ...

...

Straffens/rettighetstapets art og omfang skal avpasses etter overtredelsens art og de omstendigheter den er begått under. Det skal legges vekt på hvilke tap eller hvilken skade, eventuelt fare for samme, overtredelsen har medført eller vil medføre for andre. Gjentakelse skal medføre skjerpelse.

Fratagelse av retten til å delta som kjører/rytter eller delta med travhest i totalisatorløp, har virkning for alle norske og utenlandske totalisatorbaner.

...

§ 91 Sanksjonsinstanser
Avgjørelse av og beslutning om ileggelse av sanksjon skal treffes av:
DNTs Domskomite, ..., Voldgiftsrett jf. Kapittel XX.

§ 92 Domskomiteen

Domskomiteen behandler og treffer beslutning om ileggelse av sanksjon som første instans i alle saker innen DNTs selvdømmerettsområde hvor saken ikke hører inn under banens dommerkomite ...

Saker som ikke hører inn under en banes dommerkomite ... er saker som angår:

...

- DNTs lover og bestemmelser som ikke har direkte tilknytning til et løpsarrangement
- Saker omhandlet i dette reglements §§ ... 6 ...

§ 113 Voldgiftsrett

Avgjørelser truffet av DNTs dommerkomiteer og DNTs domskomite er underlagt selvdømme, og kan ikke bringes innfor de alminnelige domstolene til avgjørelse. For avgjørelsene gjelder følgende overprøvningsmuligheter:

...

Avgjørelser truffet av DNTs Domskomite kan av partene med rettslig interesse bringes inn for Voldgiftsrett, og Voldgiftsrettens avgjørelse er endelig og bindende for partene.

...

Voldgiftsretten består av tre dommere med juridisk embetseksamen, hvorav hver av partene velger en voldgiftsdommer. De to valgte dommere velger i fellesskap den tredje som skal være rettens leder.

...

Voldgiftsretten er nøytral og fullstendig uavhengig av DNT.

...

For voldgiftsretten gjelder reglene om voldgift i tvistemålsloven kapittel 32.

Atle Hamre og bakgrunnen for voldgiftsrettens avgjørelse

Atle Hamre er født i 1960 og vokste opp i en familie som var engasjert i travsport. Han fattet også selv tidlig interesse for travsport. Hamre avsluttet sin utdanning etter grunnskole og etablerte seg etter hvert som kusk og travtrener. Dette jobbet han med fram til 2007 med unntak for noen perioder da han sonet en kort og to lengre straffedommer. De straffbare forholdene vil bli beskrevet nærmere nedenfor. Partene er enige om at Hamre har hatt en svært suksessrik karriere som kusk og travtrener, og at hans faglige prestasjoner har

vært på et meget høyt nivå. Lagmannsretten ser ikke behov for å gå nærmere inn på denne karrieren. Hamre har vært, og er fremdeles, medlem i DNT.

I mars 1989 suspenderte DNT Hamre fra å delta i totalisatorløp for en periode av 6 uker. Suspensjonen skyldtes politietterforskning mot Hamre i det styret betegnet som "torpedovirksomhet". Saken skal senere ha blitt henlagt av politiet. Hamre brakte suspensjonsvedtaket inn for namsretten, som opphevet vedtaket. Namsrettens begrunnelse var manglende nærhet mellom det påstått ulovlige forhold og travsporten og dermed manglende hjemmel for suspensjon i daværende løpsreglements § 46. DNT tok namsrettens avgjørelse til etterretning og betalte erstatning til Hamre som dekket tapte premieinntekter i suspensjonstiden.

Ved (daværende) Oslo byretts dom av 8. juli 1996 ble Hamre idømt en straff av 60 dager betinget fengsel for merverdiavgift- og tollunndragelser. Byretten fant at Hamre hadde innført tre hester og oppgitt for lave kjøpesummer, noe som førte til unndragelse av merverdiavgift og toll. Han ble også funnet skyldig i ikke å ha oppført salg av hest for 2,6 millioner kroner i sin omsetningsoppgave. DNT reiste ikke disiplinærsak. Forholdet fikk derfor ikke yrkesmessige konsekvenser for Hamre.

Den 20. august 2002 avsa Agder lagmannsrett dom i den såkalte Christensen-saken. Hamre ble ved dommen idømt en straff av fengsel i 5 år for utpressing og grovt bedrageri, jf. straffeloven §§ 266 første og tredje ledd og § 270 første ledd nr. 1 jf. annet ledd jf. § 271.

Kort skissert var bakgrunnen for straffesaken at fornærmede Christensen, som var en svært velstående arving til et rederi, og Hamre ble kjent gjennom travsporten. Hamre leide fra 1988 og fram til 1994 stallanlegg på en av Christensens eiendommer. De ble etter hvert det i hvert fall Christensen betraktet som gode venner. I samarbeid med Hamre ønsket Christensen å bygge opp en stall på høyde med det beste i Norge på den tiden. Etter hvert begynte Christensen å motta trusler mot seg og sin familie, angivelig fra en bande av utenlandsk opprinnelse. Hamre tilbød seg å hjelpe Christensen med og "ordne opp," og Christensen overlot ved gjentatte anledninger Hamre større pengebeløp som skulle formidles videre til de angivelige utpresserne. Den samlede summen ble av lagmannsretten fastslått å ligge rundt 20 millioner kroner. Lagmannsretten fant det bevist at det var Hamre selv som sto bak truslene, og at det var Hamre selv som tilegnet seg pengene Christensen overlot ham. Truslene relaterte seg ikke direkte til travsporten, men den ene av bedrageripostene Hamre ble domfelt for gjaldt en opplysning Hamre ga til Christensen om skyldig toll og merverdiavgift for import av hester. For å ordne opp i dette overlot Christensen 1 250 000 kroner til Hamre for videre formidling til myndighetene. Lagmannsretten fant det bevist at kravet ikke eksisterte, og at Hamre selv hadde tilegnet seg beløpet.

Umiddelbart etter at byrettens dom i Christensen-saken var avsagt 1. desember 2000, satte styret i DNT i gang disiplinærsak mot Hamre. Domskomiteén besluttet i møte 22. desember 2000 å ekskludere Hamre for en periode av 10 år. Hamre anket avgjørelsen til Appellkomiteén, som i avgjørelse av 14. januar 2001 frifant Hamre med den begrunnelse at dommen ikke var rettskraftig, og at en eksklusjon derfor ville innebære et brudd med EMK. Etter reaksjoner fra DNTs medlemmer ble det på generalforsamlingen 18. februar 2001 fremmet og vedtatt et mistillitsforslag mot Appellkomiteens medlemmer. Styret sendte deretter saken til Appellkomiteen for ny behandling, og komiteén vedtok 30. mai 2001 å ekskludere Hamre for et tidsrom av 5 år. Hamre brakte vedtaket inn for namsretten som kom til at vedtaket skulle oppheves, fordi mistillitsforslaget, og valget av ny Appellkomite som traff nytt vedtak i saken, ikke innebar forsvarlig saksbehandling. Hamre ble i kjennelsen videre gitt frist for å reise sak. Hamre reiste sak mot DNT og fem styremedlemmer. Stevningen mot styrets medlemmer ble avvist på grunn av formelle mangler.

I løpet av 2001 ble det avdekket en serie saker om brudd på dopingbestemmelsenes regler om karenstid etter visse former for veterinærbehandling. Totalt 91 overtredelser fordelt på 27 personer, ble avdekket. Hamre sto alene for 58 av overtredelsene. Ved vedtak av 28. februar 2002 ila Domskomiteén ham 4 års utestengning som følge av dette. Hamre brakte vedtaket inn for namsretten, som ikke ga ham medhold. Lagmannsretten og senere Høyesteretts kjæremålsutvalg forkastet kjæremål og videre kjæremål.

DNT og Hamre sto da i en situasjon med en endelig avgjørelse om 4 års utestengning i karensaken og en ikke endelig avgjort 5 års utestengning som følge av Christensen-saken. Partene inngikk 25. april 2003 utenrettslig forlik som omfattet begge sakene. Hamre aksepterte begge utestengelser, mens DNT aksepterte at disse skulle løpe parallelt med oppstart 18. mars 2002 og med bortfall av resttid på tidspunktet for Hamres løslatelse etter soning av dommen i Christensen-saken. Endelig skulle Hamre gis adgang til travbanen fra eventuell iverksettelse av åpen soning mot slutten av soningstiden. Hamre ble overført til åpen soning vinteren 2006 og skal ha tilbrakt mye tid på travbanen fram til løslatelse på prøve i juli 2006.

Ved Agder lagmannsretts dom av 17. november 2008 ble Hamre på ny dømt for utpressing. Han fikk straff av fengsel i 4 år for overtredelse av straffeloven § 266 tredje ledd jf. første ledd. Straffen var en fellesstraff med resten av soningstiden på 1 år og 264 dager etter prøveløslatelse fra den 5 år lange fengselsstraffen i Christensen-saken.

Saksforholdet var ifølge lagmannsrettens dom i korte trekk som følger:

Hamre og fornærmede Trond Willy Wilhelmsen hadde i flere år vært bekjente etter å ha truffet hverandre i forbindelse med hestesport. Våren 2006 lånte Wilhelmsen Hamre 150 000 USD til kjøp av hest, slik at han kunne komme seg på fote igjen etter soningen av

dommen i Christensen-saken. Hamre underskrev i den forbindelse et gjeldsbrev på det samme beløpet. Lånet var rentefritt og skulle tilbakebetales innen 4 måneder. Hamre betalte ikke lånet tilbake innen fristen. Wilhelmsen satte derfor i gang forsøk på rettslig inndrivning av beløpet uten å lykkes. Det fantes ikke midler hos Hamre til utlegg.

Hamre var i 2006 kommet i kontakt med Robin Bakkejord, som ønsket å investere i hester. Hamre fungerte som mellommann ved Bakkejords kjøp av seks hester for til sammen 3 millioner kroner. Hestene ble plassert på stallen Winnerstable, som Hamre tidligere hadde eid, og hvor han nå var ansatt. Det oppsto etter hvert uenighet mellom Bakkejord og Hamre, fordi Bakkejord mente hestene ikke ble videresolgt raskt nok. Den 11. januar 2007 møttes Hamre, Bakkejord og Wilhelmsen. Det ble da avtalt at Wilhelmsen skulle kjøpe en av de ovenfor nevnte hestene for 280 000 kroner.

Den 15. mars 2007 ble Wilhelmsen oppringt av Raymond Gundersen, som var medtalt i straffesaken, og som Hamre hadde truffet på et helsestudio noe tidligere. Gundersen var da på vei til Kristiansand i bil sammen med fire øvrige involverte. Gundersen presenterte seg som politibetjent Halvorsen og opplyste at han ønsket Wilhelmsens forklaring i en narkotikasak der Bakkejord var involvert. Wilhelmsen ringte umiddelbart til Hamre for å få avklart hva dette dreide seg om, og Hamre svarte blant annet at Wilhelmsen ikke måtte snakke med journalister.

Etter å ha ankommet Kristiansand oppsøkte Gundersen lokalene til Wilhelmsen sammen med én av de andre involverte. Begge var utstyrt med falske politiskilt. Blant annet etter å ha måttet gi fra seg mobiltelefonen, ble Wilhelmsen beordret til å sette seg inn i den ene av bilene. Da Wilhelmsen nektet, ble han forevist håndjern og han satte seg inn i bilen. Han ble kjørt til Fjordkroa i Lillesand, hvor han ble presentert for en ferdig utfylt kjøpekontrakt. I henhold til denne skulle Wilhelmsen skylde Bakkejord 2,5 millioner kroner for kjøp av fire eller fem navngitte hester. Da Wilhelmsen nektet å skrive under, ble han tatt med videre til en grusvei, hvor alle gikk ut. Wilhelmsen nektet fortsatt å underskrive, men gikk med på å bli kjørt til bankens lokaler i Kristiansand. Her tok han ut 200 000 kroner i kontanter og fikk utskrevet en bankremisse på 300 000 kroner med en av de involverte som mottaker. Så vel kontantene som remissen ble overlevert til Gundersen, som sammen med de andre involverte ventet i bilene utenfor.

Agder lagmannsrett la til grunn at 200 000 kroner ble fordelt mellom de fem involverte nevnt ovenfor, mens 300 000 kroner er forsvunnet på annen måte. Agder lagmannsrett la videre til grunn at utpressingen skjedde på bestilling fra Hamre, som også hadde diktert innholdet i den kjøpekontrakten som ble presentert for Hamre.

Før lagmannsrettens dom i Wilhelmsen-saken forelå, ble Hamre ved Sandefjord tingretts dom av 27. mars 2008 dømt til 30 dagers fengsel for grovt bedrageri, jf. straffeloven § 270 første ledd nr. 1 jf. annet ledd jf. § 271. Hamre erkjente straffeskyld og saken gikk som

tilståelsessak. I forbindelse med import av en travhest, The Seeker fra USA, i mai 2006, hadde Hamre innlevert oppgjørskvitteringer til tollmyndighetene som viste en kjøpesum for hesten på 4.700 USD, mens reell kjøpesum var 150 000 USD. Bedrageriet medførte en unndragelse av toll og merverdiavgift på 213 405 kroner.

Med henvisning til Wilhelmsen-saken anmeldte styret i DNT Hamre til Domskomitéen 29. mai 2007. Ved midlertidig avgjørelse av 9. juli samme år vedtok komiteen å suspendere Hamres kjøre/trenerlisens samt å nekte ham adgang til totalisatorkjøring og andre travarrangementer inntil endelig avgjørelse i straffesakene forelå. Etter at Agder lagmannsretts dom i Wilhelmsen-saken ble rettskraftig, fattet Domskomitéen 24. juni 2009 enstemmig vedtak med følgende slutning:

Atle Hamre, født 26. januar 1960 dømmes for overtredelse av DNTs løpsreglement § 6. I medhold av løpsreglementets § 90 2. ledd nr 3 ilegges følgende sanksjoner:

- a) Atle Hamre fradømmes retten til å kjøre/ri travløp med totalisatorspill for en periode på 10 – ti – år.
- b) Atle Hamre fradømmes retten til å få eller beholde travtrenerbevilling for en periode på 6 – seks – år.
- c) Atle Hamre fradømmes retten til å være til stede i hesteringen og stallområder ved totalisatorkjøring og andre travstevner for en periode på 6 – seks – år.

Det tidsrom Atle Hamre har vært suspendert går til fradrag slik at utgangspunktet for fastsettelse av det tidsrom han utelukkes er 30. mars 2007.

Både Hamre og DNT begjærte voldgift for overprøving av Domskomitéens vedtak.

Muntlige forhandlinger for voldgiftsretten ble avholdt 28. og 29. oktober 2009.

Voldgiftsdom ble avsagt 25. november 2009 og hadde følgende slutning:

1. Atle Hamre, f. 26.01.1960, fradømmes for overtredelse av Det Norske Travselkaps Løpsreglement § 6 for alltid
 - a) retten til å inneha kjøre-/trenerlisens, og
 - b) retten til å benytte travbaner og treningsanlegg eid eller disponert av travlag, travforbund eller Det Norske Travselkap eller disses aksjeselskaper, og
 - c) Retten til å være til stede i hesteringen og stallområder ved totalisatorkjøring og andre travbaner.
2. Hver av partene pålegges å betale en halvpart av omkostningene til voldgiftsretten som blir å fastsette i egen omkostningsavgjørelse.

Ved stevning av 26. februar 2010 brakte Hamre saken inn for Oslo tingrett med krav om oppheving av Domskomitéens og Voldgiftsrettens dommer samt krav om erstatning og oppreisning. Saken ble delt i tingretten, slik at eventuell pådømmelse av erstatningskravet ble utsatt til gyldighetsspørsmålene er rettskraftig avgjort.

Oslo tingrett avsa 7. januar 2013 dom med slik domsslutning:

1. Det Norske Travselskap frifinnes.
2. I saksomkostninger betaler Atle Hamre innen 2 – to – uker til Det Norske Travselskap et beløp stort kr 459 049,- kronerfirehundreogfemtiitusenogførtini 0/100.

For nærmere detaljer vedrørende saksforholdet vises til tingrettens dom og lagmannsrettens bemerkninger nedenfor.

Atle Hamre har anket dommen til Borgarting lagmannsrett. Anken gjelder rettsanvendelsen og til dels bevisvurderingen. Ankeforhandling er holdt 29. og 30. april 2014 i Borgarting lagmannsretts hus. Partene møtte sammen med sine prosessfullmektiger og forklarte seg. For Det Norske Travselskap ga generalsekretær Rune Gustavsen forklaring. Om bevisføringen for øvrig vises til rettsboka.

Den ankende part, **Atle Hamre**, har i hovedtrekk anført:

Den helt sentrale og prinsipale anførselen er at voldgiftsrettens dom er helt eller delvis ugyldig etter voldgiftsloven § 43 andre ledd bokstav a, fordi den har avgjort et krav som ikke kan avgjøres "ved voldgift etter norsk rett". Domstolen skal derfor sette voldgiftsrettens dom til side. DNTs krav om strengere straff for Hamre enn det Domskomitéen kom fram til, er ikke et rettskrav, jf. tvisteloven § 1-3 (1).

Et rettskrav er et krav som reguleres av rettsregler. Saksøkers pretensjon er ikke avgjørende. Hvor streng en disiplinærreaksjon skal være, hører det under DNTs selvstyre og frie skjønnsutøvelse å bestemme. Utmålingen er ikke styrt av rettsregler.

Høyesterettspraksis om grensen for selvdømme i foreninger som ikke er av rent privat karakter, tilsier at medlemskap er et rettsforhold. Disse avgjørelsene gjelder andre saksforhold enn vår sak ved at de gjelder domstolenes adgang til å prøve gyldigheten av eksklusjonsvedtak etter søksmål fra medlemmene.

At straffutmålingen ligger under DNTs selvstyre underbygges av at Løpsreglementets § 6 og § 90 ikke løser spørsmålet om livstid eller tidsbegrenset straff er riktig. Disse bestemmelsene overlater til foreningens selvstyre om det skal ilegges straffansvar og varigheten av straff.

Videre framgår det av DNTs anførsler i tidligere saker for domstolene, og i tilsvaret til Oslo tingrett i denne saken, at foreningen selv oppfatter at straffutmåling er unndratt domstolenes overprøving. Domstolene har også selv i flere underrettsavgjørelser kommet til at straffutmåling er underlagt foreningens selvstyre, jf. blant annet LB-2001-3808.

Juridisk teori støtter også det samme synspunktet, jf. Kjell Andorsen: Selvdømme, strafforfølgning og straff i Gunnar Martin Kjenner (red.) Idrett og Juss side 291 og Per Augdahl: Om eksklusjon av selskapsmedlemmer i Rt. 1935 side 209. Foreningen kan imidlertid selv bestemme å begrense sitt selvstyre.

Ved vurderingen av grensene for DNTs selvstyre kan det trekkes paralleller til domstolenes prøving av forvaltningens frie skjønn. Når det utelukkende dreier seg om prøving av foreningens eller forvaltningens skjønn, gjelder prøvingen ikke et rettskrav, og det er ikke adgang til domstolsprøving.

Voldgiftsretten er ikke en del av DNTs selvdømme, men et alternativ til å bringe saker inn for domstolene. Den er i følge Løpsreglementet § 113 "nøytral og fullstendig uavhengig av DNT". Reglene i § 113 for oppnevning av dommere og bestemmelsen om at voldgiftsloven (tidligere tvistemålsloven kapittel 32) gjelder for voldgiftsretten, underbygger voldgiftsrettens uavhengighet.

Det er fullt samsvar mellom hva som kan voldgis og hva som kan bringes inn for de alminnelige domstolene til prøvelse. Det følger av rettspraksis at domstolen ikke kan overprøve sanksjoner som er underlagt en forenings selvdømme, og dermed kan heller ikke en voldgiftsrett prøve dette.

Det er ikke avtalt at voldgiftsdomstolen skal vurdere sanksjonsutmåling. Dersom partene hadde inngått slik avtale, måtte voldgiftsdomstolen selv ha kommet til at den ikke var kompetent.

Selv om ugyldighetsgrunnen - at DNTs krav ikke er et rettskrav - bare rammer en del av dommen, jf. voldgiftsloven § 43 tredje ledd, må likevel dommen settes til side i sin helhet på grunn av den nære innbyrdes sammenheng mellom ugyldighetsgrunnen og slutningen.

Heller ikke Hamres krav for voldgiftsretten er et rettskrav. Like lite som voldgiftsretten kan bestemme hvor streng disiplinærreaksjonen overfor Hamre skal være, kan voldgiftsretten bestemme at Hamre ikke skal ilegges en disiplinærreaksjon.

DNT har videre ikke rettslig interesse i å få dom for kravet, jf. tvisteloven § 1-3 (2), fordi en domstol ikke kan fastsette straff for Hamre. DNT har derfor ikke et reelt behov for at voldgiftsretten skal behandle saken.

Hamres innsigelser mot at tvisten ikke kan være gjenstand for voldgift, jf. tvisteloven § 1-3 og voldgiftsloven § 9, kan ikke avskjæres som for sent framsatt (prekluderes) etter voldgiftsloven § 18 tredje ledd eller § 4. Voldgiftsretten skal av eget tiltak vurdere om tvisten kan være gjenstand for voldgift. Innsigelser om at voldgiftsbehandlingen strider mot ufravikelige bestemmelser, kan ikke prekluderes.

Subsidiært anføres at voldgiftsdommen må settes til side som ugyldig fordi den "virker støtende på rettsordenen (ordre public), jf. voldgiftsloven § 43 andre ledd bokstav b. Dersom fundamentale rettsprinsipper av materiell eller prosessuell art er tilsidesatt, kan ugyldighet foreligge.

Voldgiftsdommen krenker Hamres etableringsfrihet, jf. EØS-avtalen art. 31. Restriksjoner i etableringsfriheten kan begrunnes i hensynet til den offentlige orden, sikkerhet eller folkehelse. Restriksjonen overfor Hamre, som er grunnlagt i hensynet til travsportens anseelse, omdømme, tillit eller virksomhet, er ikke omfattet av de tillatte unntak. Restriksjonen kan heller ikke rettferdiggjøres som begrunnet i tvingende samfunnsmessige hensyn, at den er egnet til å realisere sitt formål eller at restriksjonen er proporsjonal med inngrepet. Det er et skjerpet krav til proporsjonalitet i Hamres sak, fordi voldgiftsdommen har virkning for alle 20 land omfattet av avtalen til Den europeiske travunion (UET-avtalen). Livsvarig disiplinærstraff er uforholdsmessig og kan ikke rettferdiggjøres.

Når voldgiftsdommen strider mot etableringsfriheten, innebærer det at den krenker ordre public. Det vises til utenlandsk litteratur, som trekker i retning av slik krenkelse kan være i strid med ordre public. Spørsmålet er imidlertid ikke avklart i norsk teori, jf. Guiditta Cordero Moss, Lov og Rett 2009 side 364.

Voldgiftsdommen krenker også grunnleggende prinsipper i norsk rett om vern av yrke og stilling. Utestengelse fra yrket på livstid bryter med prinsipper fra andre rettsområder. Voldgiftsdommen krenker også fundamentale saksbehandlingsregler. Løpsreglementets § 6 oppfyller ikke klarhetskravet, og DNT oppfyller ikke edisjonsplikten da foreningen unnlot å formidle sin egen tidligere forståelse om denne til voldgiftsretten.

Lagmannsretten er kompetent til å vurdere om Domskomitéens vedtak er gyldig. Det vil være urimelig å henvise gyldighetsprøvingen av Domskomitéens vedtak til voldgift i samsvar med løpsreglementets § 113 nå, jf. avtaleloven § 36. Det vises til medgått tid, den utholdte utestengelsestiden, prosess- og partsøkonomi og voldgiftshistorikken. Vedtaket mangler hjemmel i DNTs vedtekter, og det foreligger saksbehandlingsfeil og myndighetsmisbruk. Dette er spørsmål lagmannsretten kan prøve.

Det er nedlagt slik påstand:

1. Voldgiftsrettens dom av 25/11-09 settes til side som ugyldig.
2. DNT Domskomitéens vedtak av 24/06-09 settes til side som ugyldig.
3. Atle Hamre tilkjennes sakens kostnader for tingrett og lagmannsrett.

Ankemotparten, **Det Norske Travselsskap**, har i hovedtrekk anført:

DNT er enig i tingrettens dom og dens begrunnelse er i det alt vesentlige riktig.

Voldgiftsdommen er gyldig. Saken gjelder et rettskrav og DNT hadde rettslig interesse i å bringe saken inn for voldgiftsretten, og voldgiftsretten hadde kompetanse til å behandle saken, jf. voldgiftsloven § 43 andre ledd bokstav a og § 9, jf. tvisteloven § 1-3. Sanksjonsbestemmelsene i løpsreglementet er rettsregler, og DNTs anke over sanksjonsfastsettelsen gjelder et rettsforhold.

Ved sitt medlemskap i DNT og sin egen begjæring om voldgift, har Hamre inngått en frivillig avtale om voldgift, og således akseptert begrenset behandling for de alminnelige domstoler. Voldgiftsbehandlingen er gjennomført i tråd med voldgiftsavtalen.

Voldgiftsretten er av DNT gjort til en del av selvdømmeordningen. Den er et sanksjonsorgan som ikke er underlagt de samme begrensninger som en ordinær domstol, jf. løpsreglementet § 113. Selvdømmeordningen med behandling i Domskomiteen er svært forsvarlig både når det gjelder saksbehandlingen og begrunnelsen for vedtaket.

Hamres innsigelser mot voldgiftsrettens kompetanse er framsatt for sent, jf. voldgiftsloven § 18 tredje ledd, jf. § 4.

Voldgiftsdommen virker ikke støtende på rettsordenen (ordre public), jf. voldgiftsloven § 43 andre ledd bokstav b. Eventuelle brudd på EØS-avtalen, grunnleggende prinsipper for vern av yrke og stilling eller kravene til en rettsikker prosess medfører ikke at voldgiftsrettens dom er i strid med ordre public. Bestemmelsen har et meget snevert anvendelsesområde og skal tolkes restriktivt.

Det foreligger ikke brudd på EØS-avtalen. Sanksjonen mot Hamre utgjør en begrensning i etableringsfriheten etter EØS-avtalen § 31 som kan rettferdiggjøres. Det foreligger tvingende allmenne hensyn og restriksjonene er proporsjonale. Sanksjonene er både egnet til å nå sitt formål, de er nødvendige for å nå formålet, og de er ikke mer inngripende enn Hamres overtredelse tilsier. Hamre har gjort seg skyldig i flere alvorlige kriminelle handlinger knyttet til travsport og hest. Kombinasjonen av sport og kriminalitet er uheldig og er bakgrunnen for den ilagte sanksjonen. Den innebærer likevel ikke at Hamre har fått yrkesforbud - verken innenfor eller utenfor travsporten.

Det er ikke hjemmel for Hamres anførsel om at sanksjonen utgjør et brudd på grunnleggende prinsipper i norsk rett om vern av stilling og yrke. Anførselen er heller ikke utdypet. Hamre er ikke fratatt inntektsmuligheter. Han kan blant annet drive med import og trening av hest. DNT har et legitimt behov for å kunne distansere seg fra Hamre.

Voldgiftsrettens saksbehandling er forsvarlig og ivaretar grunnleggende rettssikkerhetslementer ved tvisteløsning som uavhengighet, kontradiksjon og en etterprøvable begrunnelse. En streng reaksjon er rimelig og riktig.

Domstolene har ikke kompetanse til å sette til side Domskomiteens dom som ugyldig. Denne kompetansen ligger til voldgiftsretten. Dersom voldgiftsrettens dom kjennes ugyldig blir voldgiftsavtalen mellom partene igjen virksom, om ikke annet er avtalt eller følger av dommen om tilsidesettelse, jf. voldgiftsloven § 44 tredje ledd.

Det er nedlagt slik påstand:

1. Anken forkastes.
2. Det Norske Travelskap tilkjennes sakens omkostninger for tingretten og lagmannsretten.

Lagmannsretten ser slik på saken:

Lagmannsretten skal ta stilling til gyldigheten av voldgiftsrettens dom. Det sentrale spørsmålet er om DNTs krav for voldgiftsretten er et rettskrav, slik tvisteloven § 1-3 bruker dette begrepet, jf. voldgiftsloven § 9. Dersom tvisten ikke gjelder et rettskrav, skal domstolen sette voldgiftsdommen til side, jf. voldgiftsloven § 43 andre ledd bokstav a.

Før lagmannsretten drøfter dette spørsmålet nærmere, tar lagmannsretten stilling til om Hamres innsigelser mot voldgiftsrettens kompetanse er satt fram for sent. Det er ikke omtvistet at Hamres innsigelser på dette punktet ikke ble framsatt for voldgiftsretten.

Som grunnlag for preklusjon har DNT vist til voldgiftsloven § 18 tredje ledd, jf. § 4, men har for øvrig ikke utdypet anførselen nærmere.

Voldgiftsloven § 18 regulerer voldgiftsrettens avgjørelse av egen domsmyndighet og lyder slik:

Voldgiftsretten avgjør spørsmål om sin egen domsmyndighet, herunder innsigelser mot eksistensen eller gyldigheten av voldgiftsavtalen.

...

Innsigelse om at voldgiftsretten mangler domsmyndighet til å avgjøre saken eller kravet, må gjøres gjeldende senest i partens første innlegg til realiteten i kravet. Voldgiftsretten kan tillate at innsigelser mot dens domsmyndighet fremmes på et senere tidspunkt dersom parten ikke er vesentlig å bebreide for at innsigelsen ikke ble fremsatt tidligere. En part blir ikke avskåret fra å fremme slik innsigelse ved å delta i oppnevningen av voldgiftsretten.

...

Det følger av forarbeidene til voldgiftsloven at voldgiftsretten av eget tiltak plikter å ta stilling til innsigelser om egen domsmyndighet som partene ikke har rådighet over. Som eksempel på en slik innsigelse vises det til spørsmål om tvisten i det hele tatt kan være gjenstand for voldgift, jf. Ot. prp. nr. 27 (2003-2004) side 96. Hamres anførsel om at DNTs krav ikke gjelder et rettskrav, er en slik innsigelse. Lagmannsretten kan på denne bakgrunn ikke se at Hamres innsigelser mot voldgiftsrettens kompetanse er satt fram for sent og må prekluderes etter voldgiftsloven § 18.

Lagmannsretten går så over til å behandle spørsmålet om DNTs krav for voldgiftsretten gjelder et rettskrav. Som det framgår foran av redegjørelsen for sakens bakgrunn, fattet Domskomiteén vedtak om at Hamre ble ilagt nærmere bestemte sanksjoner for tidsperioder begrenset til henholdsvis 10 og 6 år. DNTs krav for voldgiftsretten var at sanksjonene skulle gjøres livsvarige, og voldgiftsretten ga DNT medhold i dette.

Voldgiftsloven § 9 regulerer hvilke spørsmål som er gjenstand for voldgift. Bestemmelsens første ledd lyder:

Tvister i rettsforhold som partene har fri rådighet over, kan avgjøres ved voldgift.

Det er ikke tvilsomt at partene har fri rådighet over kravet. Partene kunne ha inngått minnelig avtale om sanksjonsutmålingen, og det knytter seg ikke noen offentlige interesser til avgjørelsen som tilsier at voldgift ikke kan aksepteres.

Utgangspunktet om at bare rettsvister kan avgjøres ved voldgift, innebærer at tvisten må oppfylle kravene til søksmålgjenstand i tvisteloven § 1-3, jf. Kolrud m.fl., Voldgiftsloven Kommentartutgave side 77. Kravet til søksmålgjenstand er i tvisteloven § 1-3 første ledd formulert slik:

Det kan reises sak for domstolen om rettskrav.

Av uttrykket "rettskrav" følger at det krav det kreves dom for, må være regulert av rettsregler, jf. Skoghøy, Tvisteløsning 2014 side 373. Spørsmålet blir da om DNTs krav om strengere sanksjoner er regulert av rettsregler.

Lagmannsretten legger for det første til grunn at et medlemskap i DNT i seg selv må anses som et rettsforhold. Det er tilstrekkelig å vise til at medlemskapet i DNT i realiteten er en forutsetning for å kunne utøve yrket som travtrener og kusk. Det framstår som uomstridt for lagmannsretten at samtlige travbaner (rundbaner) i Norge kontrolleres av DNT. DNT er derfor en forening av så stor betydning for medlemmene at medlemskapet må gjelde et rettsforhold, se f. eks. Rt. 1986 side 308 (Bergen Motorbåtforening).

DNTs krav er basert på sanksjonsreglene i Løpsreglementet § 6 og § 90, som er gjengitt foran. Løpsreglementet er fastsatt av DNT. Det er ikke avgjørende at sanksjonsfastsettelsen ikke er regulert av lovbestemmelser. Også krav basert på avtaler og foreningsmedlemskap kan anses å være basert på rettsregler. Dette illustreres av formuleringen i UNCITRAL modellov, som i artikkel 7 (1) angir at den omfatter tvister mellom parter som omhandler "a defined legal relationship, whether contractual or not".

Sanksjonsfastsettelse etter Løpsreglementet er basert på en tolkning av Løpsreglementets sanksjonsbestemmelser og prinsipper om proporsjonalitet mellom overtredelsen og sanksjonen. Dette er rettsregler. At det ved avgjørelsen også legges vekt på idrettspolitiske hensyn som DNTs omdømme, medfører ikke i seg selv at tvisten gjelder interesstvister, faktiske eller faglige vurderinger som ikke utgjør "rettsforhold" i tvistelovens og voldgiftslovens forstand.

Hvorvidt et spørsmål om fastsettelse av sanksjoner i foreningsforhold utgjør et rettsforhold som domstolene i det konkrete tilfellet kan prøve, må vurderes i forhold til de grenser domstolene har trukket opp mot foreningers selvdømme. Med selvdømme menes når det i en forening blir avtalt at tvister mellom foreningen og dens medlemmer i anledning foreningsforholdet skal avgjøres av foreningen, jf. Skoghøy, op. cit. side 30. Det foreligger flere rettsavgjørelser hvor Høyesterett har prøvd gyldigheten av foreningsvedtak. Vår sak gjelder imidlertid ikke et spørsmål om voldgiftsretten kunne overprøve gyldigheten av Domskomiteéns vedtak, men om voldgiftsretten kunne ta stilling til den sanksjon Domskomiteén hadde ilagt Hamre. Hamre har vist til flere underrettsavgjørelser der domstolene har vist tilbakeholdenhet med å overprøve avgjørelser om utmåling av sanksjoner i foreninger som har etablert en selvdømmeordning, se f. eks. Borgarting lagmannsretts kjennelser LB-2001-3808 og LB-2002-1609. Disse avgjørelsene synes å hvile på læren om at en rekke sider ved foreningsvedtak kan prøves av domstolene, men at det ikke gjelder den konkrete vurderingen av om vilkårene i vedtektene er oppfylt, så sant vedtaket ikke er klart uriktig eller åpenbart vilkårlig og usaklig, jf. Woxholt: Foreningsrett – med samvirkeoven, 2008 side 541-542. Utmåling av sanksjoner er etter lagmannsrettens syn et slikt vedtak som domstolene normalt ikke vil prøve når foreningen har etablert selvdømme.

Dette leder over til spørsmålet om hva slags selvdømme som er avtalt i DNT. I DNTs lover etableres selvdømmeordningen i § 15-1 (1), som er gjengitt foran. Det følger av denne at tvister med tilknytning til DNT er underlagt selvdømme og skal løses med endelig virkning innen organisasjonens styrende og dømmende organer, slik at ordinær domstolsbehandling er avskåret. Om voldgiftsordningen heter det i DNTs lover § 16-1 (1) at den

skal anvendes på enhver tvist innen DNT om gyldigheten og forståelsen av avgjørelser fattet av travlag, travforbund og DNT og inngåtte avtaler hjemlet i DNTs regelverk. Videre skal voldgiftsordningen, i den utstrekning det er adgang til rettslig overprøving, anvendes på avgjørelser knyttet til DNTs sanksjons- og protestreglement samt tvister som utspringer av rettighetsforhold. ...

Sanksjonssystemet, selvdømmet og voldgiftsordningen er nærmere regulert i Løpsreglementet. Det framgår av Løpsreglementet § 92 at DNTs Domskomiteé treffer beslutning om "ileggelse av sanksjon *som første instans* [lagmannsrettens uthevelse] i alle saker innen DNTs selvdømmerettsområde ...". Voldgiftsrettens kompetanse er regulert i Løpsreglementet § 113. Her framgår det at avgjørelsene til DNTs Domskomiteé er underlagt selvdømme og ikke kan bringes inn for de alminnelige domstolene. I bestemmelsens tredje ledd er vilkårene for å bringe en sak inn for voldgiftsretten regulert. Den lyder:

Avgjørelser truffet av DNTs Domskomite kan av partene med rettslig interesse bringes inn for Voldgiftsrett, og Voldgiftsrettens avgjørelse er endelig og bindende for partene.

Det er med andre ord ikke inntatt noen begrensninger i voldgiftsrettens kompetanse i denne bestemmelsen, som dermed etter sin ordlyd gjelder alle avgjørelser truffet av Domskomitéen. Den eneste begrensning som er inntatt, er at partene må ha rettslig interesse i avgjørelsen. Lagmannsretten kommer tilbake til dette i det følgende.

Lagmannsretten oppfatter DNTs selvdømmeordning slik at sanksjonsfastsettelsen i første instans er omfattet av organisasjonens selvdømme, det vil i dette tilfellet si avgjørelse i DNTs Domskomité. Voldgiftsretten er etter lagmannsrettens syn ikke en del av selvdømmeordningen. Det framgår av Løpsreglementet § 113 femte ledd at voldgiftsretten skal bestå av tre juridiske dommere, hvorav hver av partene velger en voldgiftsdommer, som sammen velger den tredje. At voldgiftsretten har en slik sammensetning tilsier at den ikke er en del av selvdømmeordningen, jf. Hov: Selvdømme i foreningsforhold, TfR 1982 side 210. I Løpsreglementet § 113 sjuende ledd sies det også uttrykkelig at voldgiftsretten skal være nøytral og fullstendig uavhengig av DNT. At voldgiftsretten skulle være uavhengig av DNT underbygges også av de framlagte notater utarbeidet av professor Geir Woxholt og advokat Gunnar Martin Kjenner i forkant av endringene i DNTs lover og Løpsreglementet i 2007. Lagmannsretten slutter seg på denne bakgrunn ikke til DNTs anførsel for lagmannsretten om at voldgiftsretten er en del av organisasjonens selvdømmeordning. Lagmannsretten ser det slik at DNT har etablert en ordning som kombinerer selvdømme og voldgift. Spørsmålet blir da om voldgiftsrettens selvstendighet i forhold til DNT innebærer at voldgiftsretten ikke hadde kompetanse til å overprøve sanksjonsutmålingen til Domskomitéen.

Som lagmannsretten har vært inne på ovenfor, vil domstolene normalt ikke kunne overprøve den konkrete sanksjonsutmålingen i en forening med selvdømme. Det samme gjelder som et utgangspunkt i forhold til en voldgiftsrett. Etter lagmannsrettens syn har imidlertid DNT nettopp valgt en løsning hvor også ileggelse og utmåling av sanksjoner skal kunne overprøves av voldgiftsretten. Løpsreglementets § 92 første ledd sammenholdt med § 113 tredje ledd tilsier at regelverket må forstås slik. Det framgår uttrykkelig av § 92 at Domskomitéen utgjør første instans i vedtak om sanksjonsspørsmål. Av § 113 tredje ledd framgår det videre at partene kan bringe Domskomitéens avgjørelser inn for voldgiftsretten til endelig avgjørelse. For lagmannsretten er det vanskelig å lese dette på annen måte enn at DNT har ment å begrense sitt eget selvdømme i sanksjonsspørsmål, slik at disse avgjørelsene skal kunne overprøves av den selvstendige voldgiftsretten regulert i DNTs lover og Løpsreglementet. Lagmannsretten tilføyer at Løpsreglementets spesielle regulering av disse spørsmål må gå foran den eventuelle begrensningen som kunne innfortolkes i den alminnelige bestemmelsen i DNTs Lov § 16-1 (1), som viser til "den utstrekning det er adgang til rettslig overprøving". Det vises til gjengivelsen av bestemmelsen ovenfor.

Lagmannsretten legger til grunn at en forening har adgang til å oppgi deler av sitt selvdømme på samme måte som lovgiver kan beslutte at domstolene skal kunne overprøve alle sider av et forvaltningsvedtak. Det vises også til følgende uttalelse i Skoghøy, op. cit. side 33, hvor det framgår at en forening kan avtale at voldgiftsretten skal ha en videre overprøvingsadgang enn de alminnelige domstoler:

På samme måte som for andre krav som partene har fri rådighet over, vil partene også kunne avtale at tvister om gyldigheten av foreningsvedtak kan avgjøres ved voldgift, se voldgiftsloven § 9, jf. § 10. ... Hvis det ikke er avtalt at voldgiftsretten skal ha en videre overprøvingskompetanse, vil voldgiftsretten ved overprøving av foreningsvedtak innta samme stilling og ha samme overprøvingskompetanse som det de alminnelige domstoler har i tilfeller hvor voldgift ikke er avtalt.

At DNT på denne måten begrenser sitt eget selvdømme og åpner for at partene kan velge å bringe spørsmålet inn for en selvstendig voldgiftsrett, ser lagmannsretten også som en mer forsvarlig og rettsikker ordning enn om avgjørelsen skulle ha vært begrenset til foreningens selvdømme.

Lagmannsretten har etter dette kommet til at DNTs krav for voldgiftsretten er et rettskrav som kan prøves av voldgiftsretten. Voldgiftsrettens dom er derfor ikke ugyldig på dette grunnlaget.

Hamre har videre anført at DNT ikke har rettslig interesse i å få dom for kravet, jf. tvisteloven § 1-3 (2), fordi en domstol ikke kan fastsette straff for Hamre. Som det framgår av drøftelsen ovenfor, er det lagmannsrettens syn at voldgiftsretten – og for så vidt også de alminnelige domstoler dersom det først var vedtatt en begrensning i selvdømmet, og denne ikke var kombinert med en voldgiftsklausul – hadde hatt adgang til å fastsette straff for Hamre. Hamre kan derfor ikke høres med at DNT ikke hadde et reelt behov for at voldgiftsretten skulle behandle saken.

Hamre har subsidiært anført at voldgiftsdommen må settes til side fordi den virker støtende på rettsordenen, jf. voldgiftsloven § 43 andre ledd bokstav b. Han har påberopt tre forhold som etter hans syn er i strid med ordre public: at dommen krenker hans etableringsfrihet etter EØS-avtalen, at dommen krenker grunnleggende rettsprinsipper i norsk rett om vern av yrke og stilling, og endelig at DNT har krenket fundamentale saksbehandlingsregler. Disse anførselene blir behandlet i det følgende.

Voldgiftsloven § 43 andre ledd bokstav b lyder:

Når spørsmålet om gyldighet av en av en voldgiftsdom er brakt inn for domstolene skal domstolen av eget tiltak sette dommen til side dersom

a)...

b) Voldgiftsdommen virker støtende på rettsordenen (ordre public)

Det framgår av forarbeidene at bestemmelsen retter seg mot voldgiftsdommer der fundamentale rettsprinsipper av materiell eller prosessuell karakter er tilsidesatt, og at den skal ha et meget snevert anvendelsesområde. At dommen strider mot en preseptorisk

lovregel, betyr ikke uten videre at dommen er ugyldig etter ordre public-regelen. Det må dreie seg om mer grunnleggende regler eller prinsipper i materiell lovgivning eller om saksbehandlingen, jf. Ot. prp. nr. 27 (2003-2004) side 111. Det er norsk, og ikke internasjonal, ordre public som skal legges til grunn, jf. Kolrud m.fl., op. cit. side 259. Som eksempel på situasjoner der ordre public-regelen kan gis anvendelse, nevnes i samme bok på side 260

der avgjørelsen bygger på korrupsjon, svik eller diskriminering. Voldgiftsavgjørelser som strider mot europeisk konkurranserett kan anses å være i strid med europeisk ordre public etter en omstridt dom avsagt av EF-domstolen.

Den aktuelle dommen er C-126/97 Echo Swiss China Time Ltd. v. Benetton International N.V. I tilknytning til denne dommen uttales det i forarbeidene at ugyldighet på et slikt grunnlag "bare kan gjelde ved grovere brudd", jf. NOU 2001: 33 Voldgift, punkt 8.5.3. Spørsmålet om rekkevidden av norsk ordre public er imidlertid ikke drøftet nærmere. Guiditta Cordero Moss tar i sin artikkel i Lov og Rett 2009 side 363, Lovvalg i internasjonal kommersiell voldgift, ikke stilling til om norsk ordre public er i samsvar med europeisk ordre public når det gjelder den nevnte dommen fra EU-domstolen. Lagmannsretten legger etter dette til grunn at spørsmålet om en voldgiftsdom som strider mot EUs konkurranseregler blir ugyldig etter norsk ordre public, ikke er avklart, men at ugyldighet uansett bare vil inntre ved grovere overtredelser. På denne bakgrunn drøfter lagmannsretten om voldgiftsdommen innebærer en ulovlig restriksjon på Hamres etableringsfrihet.

Hamre har anført at voldgiftsdommen krenker hans etableringsfrihet fordi den strider mot EØS-avtalen art. 31, som fastslår at det ikke skal være noen restriksjoner på etableringsadgangen for statsborgere fra "en av EFs medlemsstater eller en EFTA-stat på en annen av disse staters territorium". Partene er enige om at sanksjonene mot Hamre på grunnlag av UET-avtalen (Den europeiske travunion) får virkning i alle medlemslandene i UET, det vil si ca. 20 europeiske land. Lagmannsretten har oppfattet partene slik at de også er enige om at voldgiftsrettens sanksjon mot Hamre utgjør en begrensning i etableringsfriheten, og at det omtvistede spørsmålet er om restriksjonen kan rettfærdiggjøres. Lagmannsretten bemerker i den forbindelse at partene i sine anførsler for lagmannsretten ikke berørte spørsmålet om EØS-avtalen art. 31 får virkning for avgjørelser fattet på bakgrunn av regelverket i en privat organisasjon som DNT. Ut fra det resultat lagmannsretten har kommet til nedenfor, er det imidlertid ikke nødvendig å ta stilling til dette spørsmålet.

For at en restriksjon skal være forenlig med EØS-avtalen må det godtgjøres at den er begrunnet i tvingende allmenne hensyn. Videre må restriksjonen være egnet til å sikre realiseringen av formålet, og den må ikke gå ut over det som er nødvendig for å oppnå formålet, det vil si at restriksjonen må være forholdsmessig, jf. Halvard Haukeland Fredriksen og Gjermund Mathisen, EØS-rett, side 88-89. Det følger av EU-domstolens rettspraksis at både sportslige hensyn og hensynet til en forsvarlig yrkesutøvelse kan utgjøre tvingende allmenne hensyn, jf. EU-domstolens sak C-176/96 (Lehtonen m.fl.) og sak C-309/99 (Wouters m.fl.) og Sejersted m.fl., EØS-rett, 3. utgave side 406.

Av DNTs strategiplan for 2005-2010 side 4 framgår at travsporten "skal preges av opplevelse, tillit, fair play og skikkelighet. Det er ingen toleranse for avvik fra lover og regler som gjelder sporten og samfunnet for øvrig". Lagmannsretten legger til grunn at Løpsreglementets sanksjonsbestemmelser har som formål å beskytte travsporten mot medlemmer som skader sporten. Etter lagmannsrettens syn har sanksjonsbestemmelsene klare likhetstrekk med regler som skal sikre en forsvarlig yrkesutøvelse. Når også rettspraksis viser at sportslige hensyn kan begrunne restriksjoner i den frie bevegelse av arbeidskraft, mener lagmannsretten at sanksjonsbestemmelsene er begrunnet i tvingende allmenne hensyn, slik dette kriteriet er utviklet av EU-domstolen.

Etter lagmannsrettens syn er sanksjonene videre klart egnet til å realisere formålet. En utestengelse fra travsporten, som fastsatt av voldgiftsretten, formidler tydelig at DNT anser Hamres opptreden som uakseptabel innen travsporten, og at DNT ønsker å markere avstand til hans handlinger.

Lagmannsretten mener også at sanksjonene er nødvendige og forholdsmessige. De idømte sanksjonene er svært strenge, særlig fordi de gjelder for alltid. Men de straffbare handlingene Hamre er dømt for er også svært alvorlige, slik det framgår foran. Ved vurderingen av forholdsmessigheten har det også betydning at Hamre er dømt for alvorlige straffbare forhold flere ganger. Det gikk bare kort tid fra løslatelse fra soning av dommen i Christensen-saken, og opphøret av DNTs forrige utestengelse, til han igjen ble dømt for utpressing og grovt bedrageri, som etter voldgiftsrettens syn hadde tilstrekkelig tilknytning til travsporten til at sanksjoner kunne ilegges.

At sanksjonene får virkning internasjonalt i 20 land, må ses på bakgrunn av det internasjonale regelverket i travsporten, som skal fremme nettopp fri etablering i Europa. Med dette som bakteppe kan ikke lagmannsretten se at den internasjonale rekkevidden av sanksjonene i seg selv gjør restriksjonen uforholdsmessig.

Ved forholdsmessighetsvurderingen har lagmannsretten også sett hen til at selv om Hamre ikke lenger vil kunne drive som kusk og trener, har han ikke med det mistet sine inntektsmuligheter - verken i Norge eller utlandet. Han vil fremdeles kunne nyttiggjøre seg sine kvalifikasjoner innen hest og travsport, men da på andre måter enn som kusk og trener.

Lagmannsretten konkluderer etter dette med at sanksjonene i voldgiftsdommen ikke utgjør en ulovlig begrensning i etableringsfriheten.

Hamre har også anført at sanksjonen i voldgiftsdommen utgjør et brudd på grunnleggende prinsipper i norsk rett om vern av stilling og yrke. Det rettslige grunnlaget for anførselen er i liten grad utdypet under ankeforhandlingen. Lagmannsretten kan ikke se at det i norsk rett foreligger slike grunnleggende prinsipper som innebærer at en person kan kreve å fortsette med sin yrkesutøvelse uavhengig av hvordan dette yrket har vært utøvd og yrkesutøveren ellers har opptrådt, og uavhengig av hvilke avtaler som er inngått med f. eks. en forening om forutsetninger for yrkesutøvelsen. Lagmannsretten går ikke nærmere inn på dette, men viser til de eksempler tingretten har gitt på slike restriksjoner i sin dom på side 17-18.

Lagmannsretten bemerker også, som nevnt ovenfor, at voldgiftsdommen ikke medfører at Hamre er fratatt muligheten til å skaffe seg inntekter ved utnyttelse av sin kompetanse knyttet til hest og trening av hest. Hamres anførsel på dette punktet fører etter dette ikke fram.

Videre har Hamre anført at voldgiftsdommen krenker fundamentale saksbehandlingsregler. Han har vist til at bestemmelsen i løpsreglementet § 6 ikke oppfyller klarhetskravet, og til at DNT ikke oppfylte edisjonsplikten ved å unnlate å formidle sin egen tidligere forståelse om bestemmelsen til voldgiftsretten. Anførselene, herunder hva klarhetskravet innebærer, ble ikke nærmere utdypet under ankeforhandlingen. Lagmannsretten oppfatter ikke at anførselene gjelder grunnleggende saksbehandlingsregler. Spørsmålet om klarhetskravet og bestemmelsen i Løpsreglementet § 6 gjelder spørsmålet om dommen materielt sett er riktig. Eventuelle mangelfulle opplysninger for voldgiftsretten om ulike synspunkter i DNT på hvordan bestemmelsen var å forstå, vil normalt heller ikke være i strid med edisjonsplikten. Edisjonsplikten gjelder opplysninger om faktiske forhold som kan ha betydning som bevis, jf. tvisteloven § 21-5. Forståelsen av hjemmelsgrunnet er et rettslig spørsmål.

Lagmannsretten har etter dette kommet til at voldgiftsrettens dom ikke er ugyldig. Det er da ikke nødvendig å ta stilling til spørsmålet om lagmannsretten har kompetanse til å vurdere om Domskomitéens vedtak er gyldig.

Anken har etter dette ikke ført fram.

Sakskostnader

Det Norske Travelskap har vunnet saken og har dermed krav på full erstatning for sine sakskostnader fra Atle Hamre, jf. tvisteloven § 20-2 første og andre ledd. Det foreligger ikke tungtveiende grunner som gjør det rimelig å fritta ankende part for kostnadsansvaret, jf. tredje ledd.

Advokat Remmen har lagt fram en kostnadsoppgave for lagmannsretten på 284 800 kroner. Av dette utgjør salæret 283 000 kroner. Det er ikke krevd merverdiavgift. Lagmannsretten finner kostnadene nødvendige, jf. tvisteloven § 20-5 første ledd. Atle Hamre pålegges derfor å dekke kostnadene med 284 800 kroner.

Advokat Remmen fikk tilkjent sakskostnader i tingretten med 459 049 kroner. Hans krav var imidlertid 893 049 kroner. Han har for lagmannsretten krevd full dekning av sine sakskostnader for tingretten. Lagmannsretten er enig i tingrettens vurdering av hva som utgjør nødvendige kostnader og viser til tingrettens begrunnelse. Det tilkjennes derfor ikke ytterligere sakskostnader for tingretten.

Dommen er enstemmig.

Dommen er ikke avsagt innen lovens frist. Grunnen er i hovedsak tett berammingsprogram i lagmannsretten. Prosessfullmektigene er holdt løpende orientert om dette.

DOMSSLUTNING

1. Anken forkastes.
2. I sakskostnader for lagmannsretten betaler Atle Hamre til Det Norske Travselsskap 284 800 – tohundreogåttifiretusenåttehundre – kroner – innen to uker fra forkynnelsen av dommen.

Ellen Mo

Ingvild Mestad

Regine Ramm Bjerke

Rett utskrift: